

Buddhistforbundets kommentar til NRKs svar på vår klage på bruk av program på NRKs skoleside

Vi viser til svar datert 01.02.19 på klage datert 16.01.19 til NRK om bruk av program på NRKs skoleside for undervisning i KRLE/RE faget.

Når det gjelder NRKs bruk av PFUs behandling av saken i 2011 må vi minne om at spørsmålet om bruk av programmet på NRKs skoleside ikke var et tema den gang. Når PFU snakker om «at det må være stor takhøyde for ytringer innenfor religionsområdet» og at «humor og satire er ytringsformer som må ha en sterkere beskyttelse enn vanlig nyhets- og kommentarjournalistikk» er vi faktisk enige i disse prinsippene. Vi er også enige i at «hensikten med pressens selvjustis først og fremst er å beskytte enkeltpersoner mot unødige krenkende og skadelig publisitet».

Det vi påtaler er at et program, som inneholder alvorlige faktafeil, blir brukt som ressursstoff på NRKs skoleside. Det burde være åpenbart for enhver at ytringer, som kan passere innenfor ytrings- frihetens rammer, ikke nødvendigvis egner seg som undervisningsmateriale i skolen. Og da snakker vi ikke om fleip og tøys med religioner men om uriktige påstander som blir fremsatt i fullt alvor.

Det vi reagerer på er at NRK i det aktuelle programmet helt ukorrekt tillegger buddhismens stifter et helt forkastelig synspunkt om at: «kvinner var mentalt underlegne menn og ute av stand til å forstå og praktisere læren hans».

Det som gjør denne saken svært alvorlig er at det ikke er et trivielt syn NRK her tilskriver Siddhartha Gautama men et syn som innebærer en fundamental nedvurdering av kvinners verdi og likeverd. Jeg regner med at NRK ikke har problem med å forstå dette og hvilken stigmatisering det innebærer av buddhismen og i forlengelsen av dette også buddhister - inkludert de barna som sitter som elever i klasserommet i KRLE timene.

Det eneste som betyr noe her er om det er saklig grunnlag for å tilskrive en stifter av en verdensreligion et så nedvurderende og negativt syn på kvinner som NRK her gjør. Så langt har dere ikke klart å vise til det - og fagfolk med meget høy akademisk kompetanse på buddhismen sier at NRK kommer med uriktige påstander her.

Det er faktisk Are Osen som her blir fremstilt som autoritativ fortolker av hva Buddha sto for: «Men det spørres om Buddha er helt enig med Buddhistforbundet på det feltet altså. For Buddhaen sjøl var opprinnelig mot at kvinner skulle få bli nonner. Det var fordi kvinner var mentalt underlegne menn og ute av stand til å forstå og praktisere læren hans.»

Fagfolk vil si at det kvinnesynet Are Osen her tillegger Buddha er rent vrøvl. Problemet er at det blir fremsagt i fullt alvor med NRK som autoritativ plattform. Det vi erfarer er derfor at skolene tar dette for fakta (som det også fremstilles som).

Dette har ingen ting å gjøre med hva «Buddhistforbundet definerer som den rette tro», slik NRK skriver. Det handler rett og slett om det er saklig grunnlag for å tilskrive en stifter av en verdensreligion et så nedvurderende og negativt syn på kvinner som NRK her gjør.

Som vi har skrevet tidligere: Skal en påta seg rollen som fortolker av Siddhartha Gautama må en, som i tilsvarende tilfeller, kunne vise til relevante kilder som med rimelighet kan tilskrives den personen det gjelder. Dette er elementær akademisk metodikk.

At buddhismen består av «mange forskjellige retninger» som NRK helt unødvendig opplyser oss om (det vet vi meget godt selv – blant annet består Buddhistforbundet selv av fjorten forskjellige retninger med forskjellig nasjonal opprinnelse) stemmer, men dette faktum er helt irrelevant i forhold til hva en historisk person har sagt eller ikke sagt. Her må en kunne vise til relevante kilder. En kan ikke bare slenge ut påstander uten å belegge dem på noen måte.

Hva om NRK påsto at Jesus Kristus og profeten Muhammed mente at «kvinner var mentalt underlegne menn og ute av stand til å forstå og praktisere læren hans»? Ville en ikke da spørre om bevis for en slik påstand?

NRK unnviker å svare på denne kritikken. Det handler nemlig ikke om hvorvidt «kvinner i Buddhismens tidlige fase var underlegne menn» som NRK skriver. Dét er et annet og langt mer omfattende spørsmål. Svarene på dette vil nok også være langt mer nyanserte enn de som blir gitt av Are Osen som nok burde holdt seg til rollen som «moromann» i stedet for å opptre som ekspert på buddhismen – noe han åpenbart ikke er.

Det handler heller ikke om «det Buddhistforbundet definerer som den rette tro». I den grad Buddhistforbundet gjør dette er det selvfølgelig helt irrelevant i forhold til hva en person som levde for nærmere 2500 år siden har ment om et bestemt spørsmål. Som nevnt ovenfor handler det derimot om å kunne underbygge en påstand om at en person har ment at «kvinner var mentalt underlegne menn og ute av stand til å forstå og praktisere læren hans».

Faglig sett er denne påstanden tøv. Det er underlig at NRK ikke innser dette. I stedet holder en krampaktig fast ved en påstand som en for lengst burde ha innsett er usann og stigmatiserende og som derfor er helt uegnet i et skoleprogram.

I stedet for å sørge for en helt nødvendig faktasjekk av programmet kommer NRK med underlige utsagn om at «en ikke er bundet av verken læreplaner eller religiøse autoriteter når vi lager innhold». Hvordan NRK definerer sitt forhold til læreplanene i skolen skal vi la ligge. Men Buddhistforbundet har ikke noe ønske om at NRK skal være bundet av «religiøse autoriteter» i sitt programarbeid – tvert imot vil vi si. Det NRK bør sørge for er kvalitetssikring av sine skoleprogrammer slik at de holder faglig mål.

Det har NRK dessverre ikke gjort i dette tilfellet og derfor klager vi over at programmet «På tro og Are» blir brukt på NRKs skoleside.

Når det gjelder utsagnene som er gjengitt i programmet fra de tre deltakerne inngår de ikke i denne klagen. På generelt grunnlag vil vi si at buddhismen, som en religion med omkring 40.000 tilhengere i Norge og over 500 millioner på verdensbasis, består av mennesker med ulike syn på forskjellige spørsmål. Vi har selvfølgelig ikke noen forventning om at NRK kun skulle slippe til personer som uttaler seg i tråd med vårt syn – i den grad vi måtte ha et (jf. det som er sagt ovenfor om mangfoldet i vårt trossamfunn). På denne bakgrunn fremstår NRKs utsagn her som en tøvete insinuasjon.

Og om svarene «ligger trygt innenfor tros- og ytringsfriheten» er en problemstilling som vi ikke har reist og som fremstår som lite relevant i denne sammenhengen. Det gjelder også utsagnet om at noen «tror feil». Det er vel egentlig bare Are Osen som har vært inne på dette når han hevder at Buddhistforbundet har misforstått Buddha (i motsetning til ham selv) når det gjelder Buddhas syn på likestilling.

Ellers vil vi minne om at deltakerne i programmet alle har klaget til NRK over hvordan de blir fremstilt i programmet. Her viser vi til deres egne klager. Vi vil imidlertid etterspørre hva slags etiske

vrderinger NRK har gjort når alle deltakerne i programmet har protestert mot det. Hvordan kan da NRK legge programmet ut på sin skoleside?

Videre påtaler vi at NRK i det aktuelle programmet fremstiller buddhismens stifter på en måte som blander ham sammen med en helt annen skikkelse som ikke har noe med den historiske Buddha å gjøre.

Her gir NRK uttrykk for at de ikke har skjønt at betegnelsen buddha er en tittel og ikke et egennavn. Det finnes mange buddhaer. Noen er historiske / mytiske og andre er symbolske arketyper. I dagligtale snakker en ofte om Buddha (med stor B) om buddhismens stifter Siddhartha Gautama (som også kalles Shakyamuni) men selve ordet betyr «oppvåknet». Men det brukes også andre ord for en person som har nådd det høyeste åndelig nivå.

Det er utrolig at NRK ikke skjønner dette: Den såkalte «Smilende Buddha» eller «Tykke Buddha» har ingenting med den historiske Buddha Siddhartha Gautama å gjøre! Hvis dere synes dette er for vanskelig å forstå burde dere kanskje overlate jobben med å lage slike programmer til mer kompetente personer?

Avslutningsvis vil vi si at det faktum at mange, inklusiv lederne for de nasjonale buddhistorganisasjonene i tolv europeiske land, har klaget på programmet, i seg selv ikke er en grunn for at NRK skulle fjerne det fra sin skoleside. Men dette faktum burde kanskje få NRK til å vurdere en ny «faktasjekk» på de konkrete påstandene som vi og fremstående fagpersoner på buddhisme har påtalt som uriktige og nedsettende?

Så lenge NRK ikke sørger for at usanne og stigmatiserende utsagn blir stående har dette programmet ingen legitim plass på NRKs skoleside.

Vi håper derfor at NRK har en ledelse som er i stand til å ta ansvar i denne saken.

Oslo, 11. februar 2019

Med vennlig hilsen

Egil Lothe
Generalsekretær for Buddhistforbundet